այդ պատճառով ամէն ինչ տխուր է եւ անբնական, ներուժ է եւ հոսուն, ծանր եւ նետի նման արագ:

Բարեբախտաբար, մեր քայլերը չեշտ են տալիս արտառոց այս իրականութեան եւ քամին իր լայն թեւերը գաղտագողի չարժում է տարածութիւնը աւելելով:

Երբեմն, հեռաւոր տեսարանների չարժապատկերները գալիս կուտակւում են ենթագիտակցութեանդ մէջ, իջնում են հոգուդ խորքը եւ, ամբողջ երկրագունդը յետ մղելով, տանում են քեզ դէպի անորոշը:

Վերջ ի վերջոյ, ոչ մի նոր բան չենք տեսնում:

Բոլոր վայրերից արդէն անցել ենք: Անցել ենք եւ այս վայրերից, որոնք թաքցրել են իրենց բովանդակութիւնը եւ կորցրել իրենց ձեւը, եւ ահա — մեռած ծովի նման — արտացոլում են երկինքները:

Օդն էլ ծանր է:

Կարծես օդ չէ, այլ ինչ որ չափազանց նիւթական մի բան, որ թոքերս հրաժարւում են ընդունել:

Արագացնում եմ քայլերս:

— Շտապելու պէտք չկայ, աւելի լաւ է տեղ հասնենք առանց յոգնելու,— ասում է ուղեկիցս:

— Ոտքերս ակամայ վազեցին: Արդեօ՞ք պատճառը առաջին աստղն է, որ նշմարեցի հորիզոնի մօտ: Դեռ մութ էլ չէ:

— Ոչինչ, ժամանակին կը հասնենք:

Ու նորից գլուխներս վար ձգած՝ քայլում ենք:

— Չեմ հասկանում, ինչո՞ւ մարդիկ լիճը լքած են: Ելենովկայից մինչեւ այս ծայրը լճի ափին ոչ մի բնակչութիւն կայ եւ ոչ մի գիւղ:

— Երեւի ցուրտի եւ քամիների պատճառով: Հայը սիրում է պատսպարուել, իսկ այստեղ ամէն ինչ բաց է...

Պատասխանում է եւ աչքերը յառում խորհրդաւոր աստղի վրայ: Յետոյ —

— Կը գայ ժամանակ, երբ ամայի այս ափերը կը ծածկուեն բարձր ծառերով, հովասուն պարտէզներով, այնպէս ինչպէս Ղրիմի կամ Սեւ ծովի ափերը: Մենք պէտք ունենք հանգստի եւ պէտք ունենք փողի, չա՛տ փողի:

— Քաղքենի երազներ...

— Ժողովրդի կա՛մքը:

— Եթէ ժողովրդի կա՛մքը լինէր՝ նա վաղուց այդ կ՚իրագործէր: Այն ինչ որ մենք անուանում ենք ժողովուրդ՝ անանուն, գրեթէ անմարմին այդ մասսան՝ մեծ մի երեխայ է, երազկուն աչքերով. նա խաղում է հէքեաթի եւ առասպելի հետ ինչպէս ռետինէ գնդակի հետ:

Ընկերս չի պատասխանում: Ձեռնափայտը չարժում է օդի մէջ, պտտցնում, վեր ցըցում, կարծես ուզում է սպառնալ:

— Ի՜նչ ծանր է լռութիւնը այստեղ, ասես մարմին է առել՝ թանձր է: Մտածել, որ կարելի է այդպէս անվերջ գնալ, մենութեան այս աշխարհում, առանց մարդու հանդիպելու: Եւ սակայն՝ նկատա՞ծ էք՝ չկայ ուրիշ մի երկիր այդքան լեցուն անմարմին, բայց ակներեւ ներկայութիւններով:

— Չեմ հասկանում:

— Դժուար է բացատրել... Ահա տեսէք, մենք գնում ենք. երեկոյ է, գրեթէ մութ. հեռւում աստղը, իսկ այստեղ՝ ծանրաքայլ մեր ոտքերը կոպճուտ այս ճանապարհի վրայ, սրածայր քարերին են բաղխում: Մեր թոքերը, օդաչափական գործիքի նման, օդի ծանրութիւն են կրում եւ երկրի բարձրութեան աստիճանը զգացնում: Արդ, քանի մարդ բարձրանում է, այնքան միայնանում է: Զգում է իրան մինակ ու որբ՝ որբ այս վայրերում, ուր քամին ոչ մի ծառի կատարին իր գլուխը չի թափահարում ,ոչ մի ծխնելոյզի չուրջը չի պարում ու ոչ մի պատի առջեւ չի սողոսկում:

Եւ դուք, որպէսզի ձեր մինակութեան դաժան մերկութիւնը ծածկէք, երեւակայում էք երազային ապագայ մի իրականութիւն: Մերկ ձեր սննեակը լեցնում էք կահ կարասիներով: Լճի չորս կողմը կառուցում էք գեղեցիկ վիլլաներ, տնկում էք մեծ պարտէզներ եւ մինչեւ ջուրը երկարած ճիւղերով բարձր բարտիներ: Մի քիչ այնպէս, ինչպէս նկարուած է աժան այն նկարների վրայ, որոնք քաղքենի ընտանիքների պատերի վրայ անկարելի հարըստութեան ձեւ են առնում: Կամ, աւելի չուտ, ձեր միտքը նմանում է ամերիկեան թերթերի այն ծանուցումներին, որոնք հովասուն

Հայ մատենագրութեան թուանշանային գրադարան